Jordi Maragall, *El que passa i els qui han passat*, Ed. 62, Barcelona 1985.

«No és pur romanticisme de recordar el passat quan hem estat sotmesos a una esborronadora nit cultural de vora quaranta anys en la qual anaven desapareixent els rastres dels homes i de les institucions que foren capdavanteres de la cultura catalana. Ens cal entroncar. Ens cal conèixer Catalunya i tota la seva vida cultural, científica, econòmica, artística... per a adquirir solidesa en la nostra identitat». Aquestes paraules que encapçalen un dels articles que Jordi Maragall dedica, en el seu llibre, als pensadors catalans, defineixen molt clarament quin és l'esperit que mou l'aparent garbull de diferents treballs que el llibre *El que passa i els qui han passat* recull.

No és freqüent trobar en les nostres llibreries una obra que tingui el mèrit de descriure una època i d'abraçar, en no gaire més de dues-centes pàgines, els records dels diversos moments de la nostra història cultural:

a) Els anys de revifament i d'esperança cultural —que hom lliga amb els bons anys de la Universitat Autònoma, i de l'Institut Escola de 1928 a 1939, anys determinats pel magisteri de personatges com Joaquim i Josep Xirau, Pere Bosch i Gimpera, Antoni Trias i Pujol, Joan Roura Parella, Joaquim Balcells, Joan Mascaró, Josep M. Batista i Roca o Josep Estalella i Angeleta Ferrer. Anys del «club Xirau», on cinc jovenets aleshores (Pep Calsamíglia, Domènec Casanovas, Josep Font i Trias, Jordi Udina i el mateix J. Maragall) es trobaren amb un moviment filosòfic «efervescent», amb «febreja enjogassada», on es llegia des de sant Agustí a Kierkegaard, Unamuno i Nietzsche: és a dir, tot el

corrent existencialista, però també on es coneixia Max Scheler, la metafísica dels valors i la fenomenologia, Kant i Husserl, Plató i Aristòtil, tota la filosofia moderna... i on es mantenien contactes i debats amb un ventall immens d'altres pensadors catalans i d'arreu: García Morente, P.L. Landsberg, J. Gaos, Zubiri, Charlotte Bühler, Jean Piaget, Jorge Guillén, Pompeu Fabra, Carles Riba, Josep Pijoan, August Pi i Sunyer, etc.

b) D'altra banda, els anys d'escepticisme i de desencís tràgic; anys, a la fi, de dispersió i de «rovell de facultats», que esdevingueren amb la Guerra Civil i posteriorment amb el franquisme, l'aïllament i el desgraciat exili (tant exterior com interior), que desvincularen definitivament si no una escola, sí un col·lectiu amb influències teòriques, format per quasi tres generacions (des de Serra Hunter fins als fills dels exiliats).

c) Fins i tot, els anys de reinici d'una normalització i d'un redreçament tant de la tasca cultural com, particularment, de la Filosofia: creació del Col·legi de Filosofia, publicació d'una col·lecció de textos filosòfics en català (ed. Laia), reaparició de la Societat Catalana de Filosofia... bé que, com el mateix J. Maragall recorda, «la nostra cultura encara no té la solidesa ni les vies de comunicació que calen perquè... els homes de lletres... en parlin per anar confegint un bagatge ben tratat de la nostra història» (p. 100).

Seguint les descripcions i records personals que Jordi Maragall fa d'aquests quasi seixanta anys, hom comprèn també gran part del que ha estat i és la nostra situació, fins al punt que les seves primeres paraules pronunciades amb motiu del seu nomenament l'any 1985 com a nou president de l'Ateneu Barcelonès adquireixen

una lluminositat especial; l'intent de «retornar als temps gloriosos de la catalanitat, universalitat, progressisme, pluralitat i obertura» palesa aquesta voluntat de reconstrucció d'una tradició —és a dir, d'una vinculació de pensament, d'una continuïtat en el temps i d'una herència investigadora tràgicament perduda.

Tots els escrits de J. Maragall es caracteritzen per aquest excel·lent periodisme filosòfic que interpenetra vivències autobiogràfiques amb experiències intel·lectuals, i converteix les presències intel·lectuals en realitats vivents. Hom diria que hi ha hagut una constant voluntat de *reviure la intimitat de les consciències*, de voler donar un «testimoniatge íntim», fruit —com diu en el pròleg Eugenio Trias— d'una experiència prèvia marcada pel silenci, per la desolació lingüística i cultural, «pel pelegrinatge a través de l'erm de la nostra història recent». Però tot això està fet des d'una finalitat i un projecte de futur. No hi ha només en J. Maragall una enyorança tendra de l'ahir, sinó una voluntat retrogressiva d'anar vers la novetat des del passat, perquè «la lectura de documents relatius a la nostra història és —pot ser— d'una considerable eficàcia per a adoptar posicions coherents en el present i, naturalment, amb vista a edificar el futur» (p. 23). Si Landsberg ensenyà a J. Maragall que la història de la Filosofia no és sinó la història del filosofar, com a actitud antidisgregadora («entortolligadora» diu ell) del pensament i dels actes que comprometen, si tot saber és un saber encarnat en la vida mateixa, que troba la veritable justificació en els seus actes, això és ben palès en tots i cadascun dels articles i assaigs que aquest llibre recull.

Però J. Maragall no pretén només narrar l'aventura individual de l'ho-

me sinó sobretot l'aventura col·lectiva de tota una època, la seva. Potser també nosaltres, com el malaguanyat Landsberg, vivim avui una aventura interior *inacabada*, necessitem també respondre'ns la pregunta del vell deixeble de Scheler: «¿com vaig fent-me?, com anem fent-nos?». Des d'aquesta interrogació existencial, assumida per Jordi Maragall, prenen cos i tenen sentit tots els records i reflexions del seu llibre com si d'un únic fil conductor es tractés. Aleshores les cinc distintes parts del llibre («El marc, Maragall, Catalans, Persones i obres que han incidit en la meua vida i Estudis») poden ser contemplades no com a pures segregacions de pensaments sinó també com a compromís amb una colla de vivències raonades o, si hom vol, de raonaments viscuts, és a dir —com ell mateix comenta referint-se a García Bacca— com el fruit d'una consciència pràctica creadora de productes vius, vivificadora —a la fi— de la realitat: «La vivificació de la realitat es produeix a partir del moment que l'home parla. I la paraula és humana i humanitzadora, és comunicació i solidaritat —comunitat de destí» pp. 218-219).

Àngel Castiñeira

Salvador Pániker, Primer testament, Ed. Seix Barral, Barcelona 1985.

Aquest «Primer Testament» de Salvador Pániker és una autobiografia/llegat molt original: és, sobretot, una autocrítica, la confessió que precedeix l'autoabsolució. L'interès està en la manera que aquest propòsit és portat